Nové výzvy Husserlovej fenomenológie

Jaroslava Vydrová

Vydrová, J.: Nové výzvy Husserlovej fenomenológie. In: *Ostium*, roč. 7, č. 4, 2011.

Pol Vandevelde, Sebastian Luft (eds.): Epistemology, Archeology, Ethics. Current Investigation of Husserl's Corpus. Continuum Issue in Phenomenology and Hermeneutics. London, New York: Continuum 2010, 240 s.

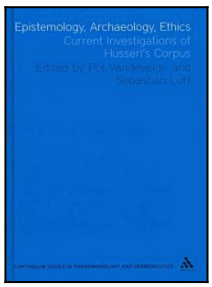

Kolektívna monografia Sebastiana Lufta a Pola Vandeveldeho obsahuje trinásť kapitol a chce predstaviť dielo Edmunda Husserla v interpretáciách jednotlivých autorov, ktoré nepodliehajú už časom ustálenému a „predpísanému" spôsobu čítania. Naopak, nebráni sa „nestálosti", hľadaniu nových súvislostí alebo novému prístupu k tradičným husserlovským témam – prirodzene, v rámcoch kritickej analýzy textov. Zostavovatelia v úvode predstavujú svoj zámer: „zaoberať sa Husserlom ako názvom pre výskumný projekt, ktorý namiesto unifikovaného filozofického programu obsahuje niekoľko Husserlov" (s. 3).

V troch hlavných kapitolách, na ktoré sa člení kniha *Epistemnology, Archeology, Ethics. Current Investigation of Husserl's Corpus*, sa môžeme stretnúť s charakteristikou Husserlovej teórie poznania a jej rôznych vrstiev *(Na ceste k rozšírenej epistemológii)*, ktoré sú prehĺbené v pohľade na vnútorné štruktúry konštitúcie *(Na ceste k archeológii konštitúcie)*. Príspevky poslednej časti oscilujú okolo témy etiky, ktorá tu nevystupuje ako uzavretá či samostatná disciplína, ale láka aj vďaka svojmu „neúplnému" rozpracovaniu *(Etika a filozofický život)*.

Hranice teórie poznania nie sú u Husserla určené celkom striktne, ale sú rozširované alebo zužované najmä témami, ktoré teóriu poznania vytvárajú. To, čo zaznieva v jednotlivých príspevkoch ako inšpiratívne a epistemologicky nosné, je dôraz na vzťah k prirodzenému postoju, úloha vier, sproblematizovanie projektu absolútneho poznania, ktoré predstavuje Carlos Alberto Sanchez v kontexte na prvý pohľad celkom klasickej témy fenomenológie rozumu v *Ideen I.* Ďalej je to vzťah k apriorizmu a metóda slobodnej variácie, ktorú David Kasmier obhajuje voči zaužívaným námietkam. Rozsiahlou a očakávanou témou sú telesné analýzy: Luis Román Rabanaque ich predstavuje ako „most" medzi prírodou a kultúrou a Arun Iyer ako centrum troch okruhov – transcendentálna subjektivita, vtelená subjektivita a intersubjektivita. Daniel Dwyer vo svojej eseji hľadá význam, ktorý je opätovne „začarovaný" v neredukovateľnom svete (v porovnaní s „odčarovaným" svetom vedy). Na

pozadí jednotlivých epistemologických tém sa vynára konkrétnejšia predstava toho, o akú teóriu poznania Husserlovi ide a čo znamená jej rozšírenie vo vzťahu k filozofickej diskusii o zábere teórie poznania vôbec.

Druhá kapitola pokračuje k „hlbším“ vrstvám a ohraničuje ďalšiu oblasť skúmania, respektíve ide až na hranice jeho možností – ide o fenomenologickú archeológiu. Toto označenie zaznieva vo fenomenologických analýzach čoraz častejšie i naliehavejšie. Čo je jej predmetom záujmu? Nachádzame tu dva základné problémové okruhy. Po prvé sú to najmä analýzy času, časového vedomia, ako aj intencionality (u Johna Andersa z pohľadu toho, čo znamená temporálne určenie vo vzťahu k pamäti, k spomienke; vo vzťahu k protenciám, ktoré sú konštitutívne pre akty, ich rozoberá Neal DeRoo). Po druhé je to svet, okolitý svet, svetskosť, konštitúcia horizontu (v príspevkoch Adama Konopku a Roberta J. Waltona). Posledný text tejto časti mierne vybočuje z oboch základných tendencií a orientuje sa na problém fotografie a fotografického postoja – na jeho pozadí však vystupuje téma, ktorá by sa azda dala spojiť s fenomenologickou archeológiou, a tou je médium (Christian Lotz).

Archeológia je rekonštrukciou, respektíve rekonštitúciou, ktorá sa dotýka prvotnej alebo základnej roviny, ktorá je ešte nediferencovaná – kde sa ešte neodlišuje ego od sveta, respektíve sa snaží zachytiť vznikanie tohto rozlišovania – a ktorá zachytáva inštinktívnu intencionalitu, to, ako sa téma vynára z pozadia a podobne. Roberto J. Walton uvádza dva smery tohto skúmania: „Na jednej strane je obnovenie (*restoration*), ktoré postupuje v opačnom smere ako od-budovanie (*unbuilding*) a používa elementárne konštituenty, ktoré boli odkryté (*unearthed*), ako základný kameň pre rekonštrukciu toho, čo bolo od-budované (*unbuilt*). Kladie si za úlohu nechať opätovne vznikať (*letting rise up again, wieder erstehen zu lassen*) (*Hua-Mat* VIII, 157, 356) to, čo bolo dekonštrukciou rozobrané na *archai* […]. Na druhej strane, vy-budovanie (*building-up*) sa môže chápať ako extenzia v rovnakom smere do väčšej dimenzionálnej hĺbky. Nie je to zmena smeru, ale skôr pokračovanie od-stavania“ (s. 135 – 136).

Posledné tri príspevky, ktoré tvoria tretiu kapitolu, sa venujú najmä etickým otázkam, problémom spojeným s formalizmom, napätím medzi morálnymi princípmi a empirickou skutočnosťou, otázkam súvisiacim s konaním a imperatívmi. V širšom zmysle s tým súvisí aj druhý lajtmotív tejto časti – záber a zmysel filozofického postoja, vzťah filozofie a života. Dermot Moran zachytáva Husserlovu (i Heideggerovu) filozofiu v stave, ktorý je opakom zakotvenosti či zakorenenia, a tak je filozofia bytostne odkázaná byť „bez domova“. Vyvrcholenie Husserlovho filozofického snaženia, ktoré by tu azda niekto mohol očakávať, zachytáva, paradoxne, jeho pokračujúce hľadanie, miestami problematické analýzy (ako ukazuje Sonja Rinofner-Kreidl v súvislosti s Husserlovou kritikou Kanta), problematickosť aplikovania etickej redukcie, keďže etika sa odohráva skôr v hodnotiacom než čistom postoji. Ako ukazuje Margaret Steele, „etika je vždy situovaná“. Tak ako v iných oblastiach, aj v etike možno nájsť u Husserla posuny a najmä v neskorších textoch možno vidieť živosť v jeho filozofickom prístupe – Husserl sa nesústreďuje iba na opakované potvrdenie svojich názorov a tvrdení, ale otvára nové otázky a nové pohľady na ne. Margaret Steele (ktorá sa vo svojom príspevku venuje porovnaniu Husserlovej a Rawlsovej koncepcie) nachádza dve oblasti, v ktorých považuje Husserlov prístup za cenný: po prvé, „poskytuje jeden z najjasnejších a najsystematickejších pokusov, ako rozvrhnúť štruktúry… *ordo amoris*“ alebo „pokus systematizovať logiku srdca“; po druhé, „Husserl uznáva, že etika a politika sú hlboko prepletené, pretože etika je sociálnym, a tým prinajmenšom v širšom zmysle politickým úsilím. Podľa Husserla je úloha filozofa v spoločnosti kľúčová…“ (s. 222 – 223). Tieto záverečné tvrdenia sa svojím spôsobom vracajú k príspevku Dermota Morana, čím tretia kapitola získava svoj vnútorný zmysel, no možno ich považovať aj za akési znamienko či index, ktorý je, niekedy latentne, niekedy viditeľné, prítomný v každom Husserlovom skúmaní.

Ak by sme sa na záver vrátili k úvodným slovám zostavovateľov, kniha *Epistemnology, Archeology,*

Ethics predstavuje nielen „reprezentatívny prierez“ témami, ktoré sú dnes aktuálne v husserlovských výskumoch, ale ukazuje aj spôsob, „vzorku“, ako sa dnes realizujú analýzy Husserlových textov vydávaných v rámci zobraných spisov *Husserliana* (ich vydávanie sa blíži k štyridsiatemu zväzku). Tento spôsob písania sa vyznačuje prehľadnosťou – i keď témy, ktoré sa tu analyzujú, patria k teoreticky veľmi náročným – a vlastným kritickým prístupom, ktorý neraz polemizuje s už existujúcou kritikou Husserla. Zároveň dokáže vsadiť Husserlove texty aj do súčasného kontextu, do aktuálnych filozofických výziev, no nie v tom zmysle, že by nevyhnutne otváral iba nové témy z korpusu jeho fenomenológie.

Mgr. Jaroslava Vydrová, PhD.
Filozofický ústav SAV
Klemensova 19
813 64 Bratislava 1
jaroslavavydrova[zavináč]gmail.com